

Niniejszy dokument nie stanowi doręczenia w trybie art. 15 zzs⁹ ust. 2 ustawy COVID-19 (Dz.U.2021, poz. 1842)

Sygn. akt I ACa 270/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 października 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Sławomir Jamróg
-----------------	---------------------

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 października 2022 r.
w Krakowie

sprawy z powództwa P. K., M. P., Z. K.
i S. K. (1)

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...)

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu

z dnia 30 listopada 2020 r., sygn. akt I C 955/13

1. oddała apelację;
2. zasądza od strony pozwanej na rzecz powodów łącznie kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego

SSA Sławomir Jamróg

Sygn. akt I ACa 270/21

UZASADNIENIE

Powodowie M. P., Z. K. P. K. i S. K. (1) domagali się jako spadkobiercy A. K. (1) zapłaty odszkodowania w łącznej kwocie 360 000 zł za parcele gruntowe o powierzchni 6,7645 ha oraz budynek mieszkalno-gospodarczy, studnię i parcelę budowlaną, których własność po bezprawnym przejęciu została zbyta przez Skarb Państwa na rzecz osób trzecich. Uzasadniając żądanie powodowie wskazali, że na podstawie orzeczenia (...) w G. z dnia 3 grudnia 1955 r. Skarb Państwa uzyskał wpis do księgi wieczystej prawa własności nieruchomości, która należała do A. K. (1). Nieważność tego orzeczenia stwierdzona została decyzją Wojewody (...) z 24 lipca 2012 r., co uzasadnia odpowiedzialność Skarbu Państwa.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa zarzucając, że wyłączna właścicielka nieruchomości - A. K. (1) nie została wymieniona w orzeczeniu (...) w G. z dnia 3 grudnia 1955 r. W konsekwencji, nie można stwierdzić, że skutkiem

decyzji z dnia 3 grudnia 1955 r. była utrata własności nieruchomości należącej do A. K. (1). Ponadto stwierdzenie wadliwości orzeczenia (...) w G. z 1955 r. mogło nastąpić tylko i wyłącznie na wniosek samego S. K. (2) lub jego następców prawnych. W odniesieniu zaś do A. K. (1), decyzja wywłaszczeniowa nie mogła wywierać skutków, tak w sferze administracyjno, jak i cywilnoprawnej. Zdaniem strony pozwanej odpada pierwsza podstawowa przesłanka dochodzenia roszczeń z tytułu wydania wadliwej decyzji - zgodnie z art. 156 § 1 k.p.a., a mianowicie stwierdzenie jej nieważności lub wydanie z naruszeniem prawa. Wobec tego oczywistym jest też, że w sprawie nie może mieć zastosowania przepis art. 160 k.p.a. Skoro bowiem podstawą przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa nie mogło być orzeczenie z 1955 r. to w związku z tym, decyzja nadzorcza z 2012 r. nie może być traktowana jako prejudykat i nie mogą też mieć zastosowania przepisy k.p.a.

Wyrokiem z dnia 30 listopada 2020r. sygn. akt I C 955/13 Sąd Okręgowy w Nowym Sączu zasądził od Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz :

- M. P. kwotę 180 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 3 lipca 2017 roku do dnia zapłaty;
- Z. K. kwotę 60 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 03 lipca 2017 roku do dnia zapłaty;
- P. K. kwotę 60 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 3 lipca 2017 roku do dnia zapłaty;
- S. K. (1) kwotę 60 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 3 lipca 2017 roku do dnia zapłaty (pkt I.), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II.), zasądził tytułem zwrotu kosztów procesu od strony pozwanej na rzecz powódki M. P. kwotę 4 967,00 zł a na rzecz powodów Z. K., P. K. i S. K. (1) łącznie kwotę 5 401,00 zł (pkt III. i IV.), nakazał ściągnąć od strony pozwanej na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Nowym Sączu kwotę 23 749,23 zł tytułem zwrotu wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa (pkt V.) a w pozostałym zakresie nieuiszczonymi kosztami sądowymi obciążył Skarb Państwa (pkt VI.).

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowił następujący stan faktyczny:

Rodzice M. P. i J. A. K. zd. S. i S. K. (2) - do 1947 r. zamieszkiwali w miejscowości G. położonej w powiecie (...). Tam wspólnie prowadzili gospodarstwo rolne. Znajdowało się ono na nieruchomości stanowiącej własność A. K. (1), która otrzymała ją w drodze umowy darowizny z 09 lipca 1929 r. Nieruchomość ta objęta była Lwh nr (...) (Gmina (...) G., Sąd Powiatowy G.) i składała się m.in. z:

- parceli budowlanej nr (...) o pow. 0,0173 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0209 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,1921 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0802 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,5071 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0263 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,1162 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,1219 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,2453 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,1039 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0349 ha,

- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,1514 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0762 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0137 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0518 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,2140 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,4646 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,6213 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,2554 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,1169 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,6884 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0090 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0169 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0428 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0248 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,8017 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0932 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0921 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,3521 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,1176 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,2284 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,0237 ha,
- parceli gruntowej nr (...) o pow. 0,5881 ha,

Na parceli budowlanej nr (...) posadowiony był drewniany budynek mieszkalno-gospodarczy, składający się z pokoju, kuchni, komory i obory. Na parceli tej znajdowała się studnia wody pitnej.

A. i S. K. (3) posiadali gospodarstwo rolne o powierzchni ok. 9 ha, w skład którego wchodziły użytki rolne, łąka, las i dom mieszkalny ze stajnią oraz piwnica. Wszystko było drewniane na fundamentach betonowych. A. K. (1) od młodości była osobą chorowitą. W związku z tym faktycznie prowadzeniem gospodarstwa zajmował się głównie S. K. (2). Również on załatwiał wszelkie formalności w urzędach, dotyczące tego gospodarstwa. Dom K. stoi do chwili obecnej i został odremontowany przez obecnego gospodarza. Dom K. był wcześniej kryty strzechą, podłogi były z desek. Była tam także spiżarnia. Budynek był połączony ze stajnią. Obok stajni było „boisko”. Stodoły nie było.

W dniu 8 czerwca 1947 r. w ramach akcji (...) A. K. (1) wraz z mężem S. K. (2) oraz dziećmi została wysiedlona ze wsi G. do miejscowości W. w powiecie T. na podstawie Karty przesiedleńczej nr (...). W momencie wysiedlenia

małżonkowie posiadali zasiane pola, z których plony musieli w całości pozostawić. Przeprowadzający akcję żołnierze dali małżonkom 1,5 godziny na spakowanie całego dobytku. Zabrali oni ze sobą jedynie niektóre zwierzęta. W dawnym domu K. początkowo zamieszkała rodzina o nazwisku J.. Później do domu K. wprowadził się S. H.. Rodzina K. przewieziona została do T., a następnie do W. gdzie nie otrzymała nieruchomości zamiennej w zamian za nieruchomość pozostawioną we wsi G..

Przydzielony tam rodzinie do mieszkania budynek był pozbawiony okien oraz drzwi. K. dzielili ten budynek z innymi rodzinami. Posiłki małżonkowie przyrządzali na dworze. W 1950 r. w związku z utworzeniem na terenie W. PGR rodzina przesiedliła się do S., gdzie zakupiła za własne pieniądze gospodarstwo rolne i mieszkanie. Po śmierci S. K. (2) A. K. (1) przekazała nabytą nieruchomość rolną bez zabudowań na rzecz Skarbu Państwa w zamian za rentę.

A. K. (1) zmarła w dniu 3 lipca 1991 r. w P., a spadek po niej, w tym wchodzące w skład spadku roszczenie o zwrot gospodarstwa rolnego nabyli na podstawie ustawy syn J. K., syn B. K. córka M. P., każde z nich w 1/3 części. B. K. zmarł w dniu 05 stycznia 1994 r. w P., a spadek po nim nabyły na podstawie ustawy córki S. K. (4) oraz A. K. (1) po 1/2 części każda z nich, z tym że wchodzące w skład spadku roszczenia o zwrot gospodarstwa rolnego na podstawie ustawy nabyli brat zmarłego J. K. oraz siostra M. P., każde z nich po 1/2 części. J. K. zmarł 24 listopada 2016 r. w P.. Spadek po J. K. odziedziczyli z dobrodziejstwem inwentarza żona Z. K. oraz synowie P. K. i S. K. (1) - wszyscy w udziale 1/3 części.

W 2014 r. S. K. (4) wystąpiła do Sądu Rejonowego w P. z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w P. Wydział I Cywilny z 30 października 1995 r. w sprawie (...) w przedmiocie orzeczenia o dziedziczeniu roszczenia o zwrot gospodarstwa rolnego. Prawomocnym postanowieniem z 14 października 2016 r. sygn. akt (...) postępowanie w tej sprawie zostało umorzone.

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. orzeczeniem z dnia 3 grudnia 1955 r. znak (...) postanowiło uznać, że:

I. w gromadzie G.:

a) pozostały po osobach przesiedlonych do ZSRR,

b) nie znajdują się we faktycznym władaniu właścicieli przesiedlonych w ramach akcji W na Ziemię Zachodnie, lub niewiadomych z miejsca pobytu - grunty o ogólnym obszarze 1186,5 ha wg ogólnego i powierzchniowego oznaczenia reszty gruntów, zaś wg szczegółowego i powierzchniowego oznaczenia reszty gruntów tej gromady w rejestrze starego stanu posiadania oraz uznać jako opuszczone i niezajęte w związku z akcją repatriacyjną do ZSRR oraz w związku z akcją przesiedleńczą do ZSRR zagrody wymienionych w orzeczeniu osób.

Natomiast w związku z akcją przesiedleńczą na Ziemię Zachodnie i z powodu opuszczenia gospodarstwa i przebywania w niewiadomym miejscu pobytu zagrody wskazanych w orzeczeniu osób.

II. uznać, że w gromadzie G. przeszły z dniem 3 stycznia 1955 r. na własność Państwa grunty i zagrody uznane wyżej w pkt I a/ jako należące na prawie własności do osób przesiedlonych do ZSRR;

III. przejść na podstawie art. 1, 2 i 3 dekretu z dnia 27. VII.1949 r. /Dz. U. RP. Nr 46 poz.339/ na własność Państwa nieruchomości oznaczone wyżej w pkt. 1b o ile należą one na prawie własności do osób wymienionych w tym punkcie orzeczenia niniejszego (...).

Orzeczenie to zostało wydane na podstawie dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejściu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego (Dz. U. Nr 46, poz. 339) oraz na podstawie przepisów dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do ZSRR (Dz. U. z 1947 r.. Nr 59, poz. 318 ze zm.).

Nazwisko S. K. (2) zostało wymienione w części dotyczącej osób przesiedlonych na tereny Ziemi Zachodnich. A. K. (1) nie została wymieniona w tym orzeczeniu. Na podstawie powyższego orzeczenia Skarb Państwa uzyskał wpis do księgi wieczystej prawa własności określonych wyżej nieruchomości na swoją rzecz.

Decyzją z dnia 24 lipca 2012 r. znak (...) Wojewoda (...) stwierdził nieważność orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. z dnia 3 grudnia 1955 r. znak (...) o przejęciu na własność Państwa nieruchomości położonych w miejscowości G., w części dotyczącej S. K. (2), a także umorzył postępowanie administracyjne w przedmiocie stwierdzenia nieważności tego orzeczenia w części dotyczącej A. K. (1), albowiem według Wojewody (...) skoro A. K. (1) nie była wymieniona we wskazanym orzeczeniu (...), to tym samym kwestionowane orzeczenie nie odnosiło się do jej osoby. W uzasadnieniu tej decyzji wskazano między innymi, że z uwagi na fakt, iż kwestionowane orzeczenie nie określało nieruchomości, które przeszły na rzecz Państwa organ prowadzący postępowanie nadzorcze tym bardziej nie był uprawniony do ustalania co było przedmiotem kwestionowanego orzeczenia. Powyższe stanowisko wynika z uzasadnienia wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 marca 2010 r., sygn. akt I OSK 775/09 (dostępny na stronie: <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>), w którym Sąd podnosi, że przedmiotem postępowania była kontrola decyzji administracyjnej pod kątem ewentualnych wad wymienionych w art. 156 § 1 pkt 1-7 k.p.a., w wyniku której może dojść do całkowitego wyeliminowania zakwestionowanej decyzji z obrotu prawnego, a nie jej korygowania czy uzupełnienia. Dokonywane w tym trybie stwierdzenie nieważności dotyczy więc musi decyzji w takiej postaci w jakiej ona istnieje, bez żadnej modyfikacji. Postępowanie w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji jest bowiem samodzielnym postępowaniem administracyjnym i organ nadzorczy nie może orzekać co do tego, co było przedmiotem postępowania zwykłego. Nadto organ administracji prowadząc postępowanie w trybie nadzorczym nie może rozpatrywać sprawy co do jej istoty, tak jak w postępowaniu w I instancji lub w trybie odwoławczym. Ponieważ orzeczenie nie określa nieruchomości, nie może ich określać również organ nadzorczy.

Nieruchomość objęta poprzednio wykazem hipotecznym (...) (...) odpowiada obecnie nieruchomościom objętym następującymi księgami wieczystymi:

1. (...) - działka (...);
2. (...) - działka (...);
3. (...) - działka (...);
4. (...) - działka (...);
5. (...) - działka (...);
6. (...) - działka (...);
7. (...) - działka (...);
8. (...) - działka (...);
9. (...) - działka (...);
10. (...) - działka (...);
11. (...) - działka (...);
12. (...) - działka (...);
13. (...) - działka (...);
14. (...) - działka (...);

15. (...) - działka (...);

16. (...) - działka (...);

17. (...) - działka (...);

18. (...) - działki (...).

Sąd Okręgowy ustalił wartość aktualną poszczególnych nieruchomości określając na tej podstawie, że łączna wartość majątku należącego do A. K. (1) a przekazanego następnie przez Skarb Państwa osobom prywatnym bez parceli budowlanej 150 odpowiada kwocie 304 157,00 zł. W konsekwencji uznał, że żądanie zapłaty z tytułu utraty tego majątku kwoty 300 000 zł było uzasadnione. Sąd wskazał również, że wartość rynkowa działki ewidencyjnej nr (...) składającej się z części parceli gruntowej (...) i parceli budowlanej 150 o powierzchni 0,1207 ha będącej obecnie własnością J. H. odpowiada kwocie 167.587 . Stąd też żądanie pozwu w zakresie kwoty 60 000 zł także i w tej części zasługiwało na uwzględnienie.

W ocenie Sądu pierwszej instancji nie wykazano by poza wyżej powołaną decyzją (na podstawie której Skarb Państwa wszedł we władanie nieruchomością) zostało w odniesieniu do nieruchomości należących do A. K. (1) wydane jakiegokolwiek inne orzeczenie, na mocy którego utraciłaby ona własność należących do niej nieruchomości. Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że w świadomości A. K. (1) musiało pozostawać przekonanie o przynajmniej formalnej prawidłowości działań Państwa, o tym, że znajdowało ono swą podstawę w obowiązujących przepisach prawa. Decyzje tego typu były wydawane po wielu latach od przesiedlenia, gdy osoby których dotyczyły przebywały już w zupełnie innych miejscach. Trudno było oczekiwać od A. K. (1) by mogła ona wówczas weryfikować formalną poprawność decyzji . Nie może więc wpływać na zasadność powództwa okoliczność, że w orzeczeniu (...) w G. z 3 grudnia 1955 r. nie wskazano szczegółowo nieruchomości, którymi władała rodzina K. jak i nie może być decydujący fakt, A. K. (1) nie została wymieniona natomiast został wymieniony jej mąż. Poprzedniczka prawna powodów - A. K. (1) była osobą chorowitą. Z tej też przyczyny, mimo że nieruchomość, której dotyczy spór należała wyłącznie do niej, co było bezsporne w sprawie, to faktycznie sprawy z nią związane załatwiał jej mąż S. K. (2). Z tej też przyczyny tylko on mylnie figurował w orzeczeniu z dnia 3 grudnia 1955 r. Nie ma wątpliwości co do tego, że to właśnie na skutek tej decyzji A. K. (1) poniosła szkodę. Po wydaniu decyzji Skarb Państwa uzyskał wpis do ksiąg wieczystych, a następnie na skutek rozporządzenia na rzecz osób trzecich uniemożliwił następcom prawnym wymienionej wystąpienie z powództwem windykacyjnym.

Gdyby nie doszło do wydania spornego orzeczenia, to A. K. (1) nie poniosłaby szkody w postaci utraty prawa własności nieruchomości. Zdarzeniem wyrządzającym szkodę jest zatem wydanie wadliwej decyzji administracyjnej, a stwierdzenie, że decyzja została wydana z naruszeniem prawa przesądza o bezprawności, jako zasadzie odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę poniesioną na skutek tej decyzji.

Niezasadnie pozwany zarzucał też brak legitymacji czynnej powodów w niniejszej sprawie jako następców A. K. (1) ze wskazaniem, że postępowanie administracyjne w stosunku do niej zostało umorzone. Umorzenie to miało bowiem charakter jedynie formalny. Wbrew temu co podniósł pozwany nie można zatem przyjąć, że przedmiotowe umorzenie eliminuje przesłankę stwierdzenia nieważności decyzji, czy jej wydania z naruszeniem prawa. Nie może tu też być mowy o tym, że żądanie powodów odczytywać należało jako niedopuszczalną próbę modyfikacji decyzji. Zakaz takiej modyfikacji dotyczy zmian merytorycznych. W wyniku władczych działań Państwa doszło do powstania szkody w majątku A. K. (1).

Sąd Okręgowy wskazał, że obowiązująca do końca 1946 r. austriacka ustawa z dnia 25 lipca 1871 r. o księgach gruntowych przewidywała zasadę jawności materialnej - polegającą na tym, iż sam wpis zaświadczał o istnieniu prawa, w braku przeciwnej inicjatywy dowodowej strony pozwanej, sam wyciąg z wykazu hipotecznego L. o nr (...) stanowił dostateczną podstawę do uznania, że to A. K. (1) była właścicielem w dacie przejęcia przez Skarb Państwa wyszczególnionych w tym wykazie parcel gruntowych. Niewątpliwie zatem po stronie powodów, jako

następców prawnych właściciela znacjonalizowanych nieruchomości, zaistniała szkoda wyrażająca się w pozbawieniu uprawnionego prawa własności wymienionych parcel. Pomiedzy wyżej opisaną szkodą a wydaniem wadliwej decyzji administracyjnej zachodzi także związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. w zw. z art. 160 § 2 k.p.a. Na podstawie decyzji, której nieważność została stwierdzona poprzednik prawny powodów został pozbawiony własności nieruchomości. Wydanie tej decyzji wywołało uszczerbek w majątku A. K. (1). Bez względu na to kto obecnie pozostaje właścicielem nieruchomości należących kiedyś do A. K. (1), A. K. (1) nie utraciłby własności, gdyby Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. nie wydało wadliwej decyzji, a ich współwłaścicielami byłiby obecnie powodowie.

W ocenie Sądu powodowie wykazali zatem poniesienie przez ich poprzedniczkę prawną szkody i związek przyczynowy między tą szkodą a wydaniem wadliwej decyzji. Szkoda jest bowiem różnica między jego obecnym stanem majątkowym a tym stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Tak rozumiana szkoda zaistniała w stanie majątkowym poprzedniczki prawnej powodów. Na mocy orzeczenia z dnia 3 grudnia 1955 r. A. K. (2) faktycznie bowiem utraciła własność majątku położonego we wsi G., nie uzyskując w zamian żadnego ekwiwalentu. Została stwierdzona przez organ administracji nieważność decyzji.

Odszkodowanie przysługuje od organu, który wydał decyzję z naruszeniem przepisu art. 156 § 1, chyba że winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie ponosi inna strona postępowania dotyczącego tej decyzji. Odpowiedzialność strony pozwanej nie jest zależna od winy funkcjonariusza. W tym stanie rzeczy podstawę rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie mógł więc stanowić art. 160 § 1, 2, 3 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianach ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw. Sąd pierwszej instancji wzmacniając argumentację dotyczącą podstaw prawnych rozstrzygnięcia odwołał się przy tym do poglądów Sądu Najwyższego wyrażonych w uchwałach z dnia 31 marca 2011 r. III CZP 112/10 z dnia 26 października 2005 r., III CZP 1/05, z dnia 26 kwietnia 2006 r., III CZP 125/05, z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 99/06 i z dnia 19 maja 2009 r., III CZP 139/08.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji nie był zasadny zarzut pozwanego powołujący się na przepis art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. (Dz. U. Nr 46, poz. 339 z późn. zm.) i na przesłanki przejęcia na własność Państwa, wskazujący, że doszłoby do wydania decyzji orzekającej o przejęciu nieruchomości poprzednika prawnego powodów. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że powołany przepis wyraźnie formułował jedynie możliwość przejęcia na własność Państwa nieruchomości ziemskich położonych w określonych w nim województwach, i to także wówczas, jeżeli nie pozostawały one w faktycznym władaniu ich właścicieli. Taka konstrukcja normy prawnej zawartej w art. 1 ust. 1 dekretu nie pozwala na przyjęcie, że doszłoby do wydania decyzji o przejęciu.

Zdaniem Sądu Okręgowego zasadniczo nieskutecznie został podniesiony został przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia. Sąd podzielił bowiem stanowisko powodów, że początkiem biegu terminu przedawnienia dochodzonego pozwem roszczenia był dzień następujący po dniu, w którym stała się ostateczna decyzja Wojewody (...) z dnia 24 lipca 2012 r. znak (...), stwierdzająca nieważność orzeczenia (...) w G. z dnia 3 grudnia 1955r. w części dotyczącej S. K. (2) oraz umarzająca postępowanie w części dotyczącej A. K. (1). Dopiero bowiem po wydaniu tej decyzji powodowie uzyskali kompletną i niezbędną do dochodzenia roszczenia odszkodowawczego wiedzę w przedmiocie szkody i osoby zobowiązanej do jej naprawienia. To ta decyzja przesądza o bezprawności działania organów państwa przy przejmowaniu na Skarb Państwa m.in. nieruchomości objętej postępowaniem, co oznacza że stanowi prejudykat będący podstawą dochodzenia roszczenia odszkodowawczego względnie otwiera drogę do dochodzenia należności w oparciu o przepisy k.c. Dlatego Sąd doszedł do przekonania, że zarzut przedawnienia podniesiony przez pozwanego mógł zostać uwzględniony jedynie w odniesieniu do żądania zapłaty odsetek ustawowych za opóźnienie.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach powołano art. 100 zd. drugie k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. .

Apelacje od tego wyroku wniosła strona pozwana, zaskarżając orzeczenie w punktach I. i III.-V., zarzucając naruszenie:

- art. 160§1 k.p.a. poprzez przyjęcie, że powodowie posiadają legitymację czynną w sprawie w sytuacji, gdy organ Nadzorczy tj Wojewoda (...) w decyzji z dnia 24 lipca 2012r. (...) stwierdził, że A. K. (1) a także jej spadkobiercy

nie posiadają przymiotu strony o stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej albowiem nie byli oni stroną postępowania objętego podstawą wznowienia;

- art. 361§ 1k.c. w zw. z art. 160 § 1 k.p.a. i w zw. z art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 27 lipca 1949r.o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli (...) poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, wyrażające się w uznaniu, że pomiędzy decyzją z 1955 r. a szkodą w majątku powodów zachodzi adekwatny związek przyczynowy a co za tym idzie, poprzez jego dalsze niewłaściwe zastosowanie, wyrażające się w przyjęciu, że powodowie ponieśli szkodę w związku z wydaniem wadliwej decyzji administracyjnej;

- art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15.11.1956r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych w zw. z art. 160 § 6 k.p.a., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, wyrażające się w przyjęciu, że termin przedawnienia w niniejszej sprawie rozpoczyna się z dniem kiedy decyzja nadzorcza stała się ostateczna w sytuacji, gdy nie może ona w ogóle stanowić prejudykatu a ewentualną przyczynę sprawcza należy wiązać z czynnościami faktycznymi, ale tylko związanymi z wydaniem wadliwej decyzji lub jeszcze bardziej - z czynnościami faktycznymi mającymi już miejsce w momencie wysiedlenia rodziny K. w 1947r.;

- art. 217§1 w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu z dokumentów zgromadzonych w księgach wieczystych, wymienionych na str. 2 - 5 wyroku, prowadzonych dla nieruchomości, na które składają się grunty należące niegdyś do A. K. (1),

- art. 327¹§ 1 pkt 1k.p.c. poprzez niewskazanie dlaczego dokumenty zgromadzone w księgach wieczystych, wymienionych na str. 2 - 5 wyroku, prowadzonych dla nieruchomości, na które składają się grunty należące do A. K. (1) nie zostały dopuszczone jako dowód w sprawie.

Strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa i zasądzenie na rzecz Skarbu Państwa kosztów procesu, z tym że kosztów zastępstwa procesowego - na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej] za obie instancje według norm przepisanych z odsetkami ustawowymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

Na podstawie art. 380 k.p.c., pozwana zakwestionowała odmowę zwrócenia się do Sądu Rejonowego w G. Wydział Ksiąg Wieczystych o wypożyczenie ksiąg wieczystych wymienionych na str. 2 - 5 wyroku i dopuszczenie dowodu z dokumentów tam zgromadzonych na okoliczność ustalenia faktu, że nieruchomości stanowiące własność A. K. (1) zostały rozparcelowane.

Rozpoznając apelację Sąd drugiej instancji uznał za własne ustalenia Sądu Okręgowego i zważył co następuje:

Niezasadnie pozwany kwestionuje pominięcie dowodu z dokumentów zgromadzonych w księgach wieczystych, prowadzonych dla nieruchomości, należących poprzednio do A. K. (1) , które miały wykazywać okoliczność ustalenia faktu, że nieruchomości stanowiące własność A. K. (1) zostały rozparcelowane. Po pierwsze Sąd Okręgowy ustalił fakt rozporządzenia nieruchomościami na rzecz osób trzecich, po drugie zgodnie § 133 ust. 3 w zw. z §238 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych Dz.U.2021.2046 t.j. przepisów o udostępnieniu akt nie stosuje się do akt ksiąg wieczystych. Akta te przesyła się jedynie ze środkiem odwoławczym. Ponadto nic nie stało na przeszkodzie by pozwana w trybie §241 uzyskała odpisy konkretnych dokumentów z tych akt i przedłożyła jako dowód w sprawie. Ponadto ewentualna parcelacja majątku przejętego na podstawie kwestionowanej decyzji tylko wzmacnia argumentację , że parcelacja dotyczyła majątku przejętego na podstawie wskazanej decyzji i wzmacnia argumentację o aktualizacji roszczenia pieniężnego wobec nieodwracalności skutków przejęcia rzeczowego.

Sąd Apelacyjny uzupełniająco ustala, że przyczyną stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 3 grudnia 1955 było wskazanie w decyzji jedynie ogólnej powierzchni ogólnych gruntów w danej miejscowości bez wskazania konkretnych działek gruntów. Jednocześnie stwierdzono, że A. K. (1) nie miała przymiotu strony. Tu trzeba jednak podzielić stanowisko Sądu Okręgowego, że wykazano, decyzja ta dotyczyła gospodarstwa rolnego obejmującego nieruchomości

obj. wykazem hipotecznym (...) (...) G. stanowiące własność poprzednika prawnego powodów. Jakkolwiek wykaz l. (...) utracił moc prawną w trybie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 1986 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych założonych przed dniem 1 stycznia 1947 r. oraz utraty mocy prawnej niektórych takich ksiąg (Dz.U.1986.28.141) to jednak z godnie z §6 tego rozporządzenia księgi dawne, które utraciły moc prawną stosownie do § 5 ust. 1, zachowują znaczenie dokumentów. Wzmacnia to prawidłowość ustalenia Sądu drugiej instancji, że w chwili wydania decyzji własność przysługiwała A. K. (1) z d. S. skoro to ona była wpisana na karcie(...) wykazu jako właściciel (k12).

Treść rozstrzygnięcia administracyjnego komplikuje sprawę albowiem umorzono postępowanie w części w jakiej decyzja dotyczy A. K. (1). Przy przyjęciu formalistycznej koncepcji należałoby uznać, że decyzja poprzez brak konkretyzacji nieruchomości i poprzez nieuwzględnienie w charakterze strony A. K. (1) w ogóle nie mogła dotyczyć nieruchomości określonych w pozwie albowiem taka decyzja bez konkretyzacji nie mogła odnieść skutku wykonalności względem A. K. (1) a w konsekwencji względem jej spadkobierców. Wówczas działaniem szkodowym nie byłoby wydanie decyzji lecz respektowanie przez Sąd wieczystoksięgowy skutków takiej decyzji i inne organy, które podjęły czynności rozporządzające prawem własności w.w. nieruchomości mimo, że tego nie mogły uczynić. Wówczas roszczenie powódki nie mogłoby mieć oparcia w treści art. 160 k.p.a. a na zasadach ogólnych musiałyby zostać uznane za przedawnione skoro kwestia stwierdzenia nieważności nie mogłaby w ogóle dotyczyć sytuacji prawnej A. K. (1). Sąd Apelacyjny jednak uznaje, że nawet jeżeli decyzja nie konkretyzowała w sposób odpowiedni nieruchomości to słusznie Sąd Okręgowy przyjął, że u byłej właścicielki a następnie jej spadkobierców musiało pozostawać przekonanie o przynajmniej formalnej prawidłowości działań Państwa. Przede wszystkim jednak istotne jest, że to Skarb Państwa uznawał, że wadliwa decyzja stanowiła następnie podstawę do przyjęcia własności Skarbu Państwa w odniesieniu do nieruchomości określonych w pozwie. Podjęto czynności zmierzające do ujawnienia prawa własności Skarbu Państwa właśnie przy uznaniu, że skutki wydania decyzji dotyczą nieruchomości objętych wykazem hipotecznym l. (...) G.. Nawet jeżeli w postępowaniu administracyjnym uznano nieważność z uwagi na nieodpowiedni sposób konkretyzacji przejętych nieruchomości, to Sąd wieczystoksięgowy nie mógł ocenić tych podstaw nieważności decyzji z dnia 3 grudnia 1955r. jeżeli z innych dokumentów wynikało, że decyzja dotyczyła nieruchomości objętej wcześniej wykazem l. (...) G..

Gdyby więc decyzja wadliwa nie została i nie korzystała z przymiotu ostateczności, to Skarb Państwa nie mógłby powoływać się na skutki decyzji i nie mógłby rozporządzać nieruchomościami, które wcześniej stanowiło jedno gospodarstwo rolne objęte były wykazem hipotecznym (...) (...) G., należące do A. K. (1). Strona powodowa powołując się na zamieszkanie innych osób na nieruchomości, której dotyczy powództwo, nie wykazała ponadto jak fakt posiadania, które ulegało zmianie, mógł wpłynąć na stosunki własnościowe, szczególnie przy uwzględnieniu, że w orzecznictwie wejście w posiadanie w ramach „(...)” uznawane jest za dokonane w złej wierze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2017 r. III CSK 60/17 niepubl.). Nieruchomości A. K. (1) nie mogły być rozparcelowane w trybie dekretu z dnia 18 kwietnia 1955 r. o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw, związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym. Ewentualne zaś potwierdzenie w trybie ustawy z dnia 18 kwietnia 1955 r.o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw, związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym Dz.U.1955.18.107 .) własności osobom, które weszły w posiadanie nieruchomości A. K. (1) mogło nastąpić tylko przy uwzględnieniu skutków decyzji z dnia 3 grudnia 1955r. Wszak zgodnie z art. 17 tej ustawy nieruchomościami w rozumieniu ustawy to nieruchomości państwowe. Powoływanie zaś art. 2 ustawy z dnia 13 lipca 1957 r. o zmianie dekretu z dnia 18 kwietnia 1955 r. o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw, związanych z reformą rolną i osadnictwem rolnym (Dz.U.1957.39.174(również nie jest adekwatne, skoro po pierwsze przejście w tym trybie nie było obligatoryjne, a po drugie nie następowało ex lege i wymagało orzeczenia właściwego do spraw rolnych organu prezydium powiatowej rady narodowej.

W orzecznictwie wskazywano na konstrukcję tzw. causa interveniens, przyczyny rezerwowej w szczególnej postaci, określanej jako legalne alternatywne działanie sprawcy. Występuje ona wówczas, gdy w sposób pewny zostanie wykazane, że w przypadku braku uchybień przepisom prawa, stanowiącym podstawę nieważności decyzji lub stwierdzenia jej wydania z rażącym naruszeniem prawa, zostałyby wydana inna decyzja na tej samej podstawie

prawnej, w tym samym terminie i tej samej treści. Mimo więc bezprawności zachowania wyrządzającego szkodę, szkoda ta powstałaby również wówczas, gdyby zachował się zgodnie z prawem. (por. wyrok Sąd Najwyższego z dnia 2 października 2020 r. II CSK 179/18 niepubl.). Oceniano także w orzecznictwie istnienie szkody także z punktu widzenia innych możliwych podstaw działania organów państwa.

Należy jednak wskazać, że z ustalonego stanu faktycznego nie wynikają okoliczności pozwalające przyjąć domniemanie wydania analogicznej decyzji, szczególnie w aspekcie treści uzasadnienia decyzji nadzorczej. Stanowisko Sądu Okręgowego w tym względzie Sąd drugiej instancji podziela. W tym wypadku nieruchomości A. K. (1) zostały niewątpliwie przejęte na rzecz Skarbu Państwa na skutek wydania decyzji wydanej w trybie dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejęciu na własność państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do ZSRR (Dz. U. z 1947 r. Nr 59, poz. 318) i dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego (Dz.U.1949.46.339). Niewątpliwie A. K. (1) nie została przesiedlona do ZSRR. Przepisy zaś dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa (...) (Dz. U. Nr 46, poz. 339) nie zakładały ani automatyzmu przejęcia jak i nie określały konieczności przejęcia całych nieruchomości. Sąd Apelacyjny dodatkowo zauważa, że organ administracji stwierdzając w dniu 24 lipca 2012r. nieważność orzeczenia z dnia 3 grudnia 1955r. wyraźnie uchylił się od przyjęcia, że A. K. (1) powinna być dotknięta skutkami przejęcia i z tej przyczyny umorzono postępowanie w części w jakiej zaskarżone orzeczenie jej dotyczyło. Słusznie więc Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na fakt, że art. 1 ust. 1 ww. dekretu stwarzał jedynie możliwość przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa. Przejęcie więc nie miało to charakteru obligatoryjnego, a tym bardziej nie następowało z mocy prawa. Podzielić należy bowiem pogląd wyrażony w wyroku z dnia 24 stycznia 2018 sygn. akt I CSK 188/17 niepubl. wydanym przez Sąd Najwyższy w podobnym stanie faktycznym, zgodnie z którym stwierdzenie nieważności decyzji, podobnie jak stwierdzenie, że decyzja została wydana z naruszeniem prawa, stanowi jedynie wypełnienie podstawowej przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej przewidzianej w art. 160 § 1 k.p.a. Nieważność decyzji administracyjnej powoduje, że ustają skutki związane z jej wydaniem. Nie ma zaś żadnych automatycznych przesłanek do przyjęcia, że szkoda powstałaby w tym przypadku także w wypadku prawidłowego działania organów. W odniesieniu do nieruchomości A. K. (1) nie została wydana żadna ważna decyzja a jedyne skutki dotyczące jej nieruchomości powiązane z osobą J. K. zostały skutecznie wyeliminowane z obrotu prawnego przez stwierdzenie nieważności (por. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 czerwca 2020r. I ACa 344/20 nie publ.). Sąd powszechny nie jest więc władny ocenić, że przejęcie własności A. K. (1) w tym trybie nastąpiłoby niezależnie od decyzji z dnia 3 grudnia 1955r. Wbrew więc zarzutom strony pozwanej stwierdzenie nieważności tej decyzji może stanowić prejudykat dla oceny bezprawności działania pozwanej. Nie ustalono bowiem by S. K. (2) był właścicielem innych nieruchomości w G.. Ustalono natomiast w sprawie, że A. K. (1) była osobą chorowitą i faktycznie sprawy z nią związane załatwiał jej mąż S. K. (2) i to właśnie ta okoliczność spowodowała, że został on mylnie ujawniony w orzeczeniu z 3 grudnia 1955 r. Bez więc wydania urzędowej deklaracji wynikającej z decyzji z dnia 24 lipca 2012r. (...), że dopuszczono się wobec S. K. (2) naruszenia prawa, to spadkobiercy A. K. (1) nie mogliby powoływać się na wadliwość tej decyzji w odniesieniu do przedmiotowej nieruchomości, skoro nikt dotąd nie miał wątpliwości, że dotyczyła ona nieruchomości objętych wykazem l. (...) G.. Naruszenie prawa S. K. (2) jako strony postępowania administracyjnego było w tym przypadku równoznaczne z ingerencją w prawo własności A. K. (1), skoro skutek decyzji utożsamiano z nieruchomością obj. lwh (...) uznając, że był to przedmiot praw obojga małżonków. Trzeba podkreślić, że w demokratycznym państwie prawnym obywatel nie powinien ponosić ujemnych konsekwencji z powodu wadliwego działania organów władzy, których efektem są wadliwe decyzje administracyjne (takie jak decyzja z dnia 3 grudnia 1955 r.. Do stwierdzenia tej wadliwości doszło na skutek właściwego wniosku J. K., który jest spadkobiercą po obojgu małżonkach K.. Zasadnie więc Sąd Okręgowy uznał, że podstawą dochodzenia roszczeń jest w tym przypadku art. 160§1-3 k.p.a. w zw. z art. 153 k.p.a., w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 września 2004 r. i w zw. z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (Dz.U.04.162.1692) . W takim zaś przypadku bieg przedawnienia roszczenia, o którym mowa w art. 153 k.p.a., nie mógł się rozpocząć przed dniem,

w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2015 r. I CSK 472/14 niepubl.).

Decyzja stwierdzająca nieważność orzeczenia o przejęciu nieruchomości na własność Państwa wywołała skutki ex tunc. W konsekwencji, trzeba przyjąć, że gdyby nie doszło do zdarzenia szkodowego, to nie doszłoby do dalszych rozporządzeń nieruchomością a A. K. (1) byłaby właścicielką gospodarstwa rolnego którego własność w drodze spadkobrania nabyłoby powodowie.

Nie ma przy tym podstaw do kształtowania domniemania, że nieruchomości zostałyby przejęte na podstawie aktów nacjonalizacyjnych, czy też zostałyby wywłaszczona na innej podstawie. Ciężar dowodu w tym zakresie spoczywał na stronie pozwanej. Sąd Apelacyjny zauważa jednak, że oceniając szkodę powodów w ramach przyczyny rezerwowej nie można jednak pominąć, że w 1974r. A. K. (1) przekazała swoje gospodarstwo za rentę. Przekazanie odbyło się jednak w trybie ustawy z dnia 24 stycznia 1968 r. o rentach i innych świadczeniach dla rolników przekazujących nieruchomości rolne na własność Państwa (Dz.U.1968.3.15). Przekazanie na własność Państwa dotyczyło wprawdzie wszystkich nieruchomości ale wchodzących w skład konkretnego gospodarstwa rolnego. Nie ma więc podstaw do domniemywania, że także nieruchomości w G., których wartość uwzględniano w ramach wyliczenia szkody, zostałyby również przekazane w zamian za rentę wraz z nieruchomościami wchodzącymi w skład innego gospodarstwa rolnego położonym w S.. Nieruchomości, które w skutek wydania nieważnej decyzji zostały utracone przez A. K. (1) zostały w dużej części zbyte przez Skarb Państwa, co uniemożliwia odszkodowanie w naturze, a dodatkowo w odniesieniu do lasów restytucja naturalna nie jest możliwa z uwagi na treść ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju. Ponadto poszkodowanym przysługuje prawo wyboru sposobu naprawienia szkody, stąd zasadnie Sąd Okręgowy ustalił odszkodowanie pieniężne.

Dla Sądu Apelacyjnego istotne ponadto jest, że rodzina A. K. (1) przesiedliła się do S., gdzie zakupiła za własne pieniądze gospodarstwo rolne i mieszkanie. Poprzedniczka prawna powodów nie była więc uczestnikiem regulacji prowadzących do nieodpłatnego nadania nieruchomości. Nie ma więc podstaw do ewentualnego zaliczenia korzyści według zasady: *compensatio lucri cum damno*.

Zarzutów procesowych co do prawidłowości ustalenia wysokości szkody i chwili powstania wymagalności roszczenia nie podniesiono.

Wobec powyższego, uznając także za niezasadne zarzuty naruszenia prawa materialnego, Sąd drugiej instancji oddalił apelację w oparciu o art. 385 k.p.c. w zw. z art. 374 k.p.c. i art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U.2021.2095 t.j).

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98§1 i3 k.p.c. w zw. z art. 391§1 k.p.c., przy zastosowaniu §2 pkt 7 i §10 ust.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018r. poz. 265).

SSA Sławomir Jamróg